

Entrevista a Joan A. Argenter

Emili BOIX-FUSTER

Societat Catalana de Sociolingüística

Vàreu començar dedicant-vos a la lingüística i, específicament, a la lingüística teòrica, el que llavors era conegut com a gramàtica generativa transformacional (GGT)...

Sí, el meu interès era la lingüística i l'estudi del llenguatge. De fet, he estat catedràtic de lingüística general —un nom centenari, reconegudament saussureà, per a designar el que, més o menys, avui anomenem *lingüística*. Alhora volia ser un lingüista «del meu temps»: d'aquí ve que m'endinsés intensament en aquell corrent, llavors encara «nou» i esdevingut progressivament predominant, el que aviat vam anomenar *lingüística teòrica*.

Quin era el panorama universitari de la vostra època d'estudiant a la universitat pel que fa als estudis lingüístics?

La lingüística a què m'he referit era una opció pràcticament inexistent a les universitats espanyoles. Com a màxim, en un curs de lingüística general hom solia explicar història de la lingüística: quan s'estudia la història d'una disciplina, ja no es practica la disciplina. El fet és que l'escola de Menéndez Pidal, una versió local i restringida de la filologia romànica i de la gramàtica històrica, va dominar el panorama universitari molt de temps, amb les connotacions corresponents. Havien aparegut ja autors com Alarcos Llorach, a qui s'atribueix la introducció de l'estructuralisme a Espanya, en versió europea. La posició d'Alarcos, tanmateix, considerada en conjunt —fonologia i gramàtica—, era incoherent: en fonologia va seguir l'escola de Praga i la fonologia de Jakobson; en canvi, en gramàtica va seguir l'escola de Copenhaguen, és a dir, Hjelmslev. Conceptualment, són incompatibles. Ara no m'hi puc entretenir. Alarcos la va encertar més en fonologia que en gramàtica. Un autor que no es pot menystenir d'aquella època és Josep Roca i Pons, per bé que la seva trajectòria professional es va desplegar a Cuba i als Estats Units. Tenia un coneixement de primera mà dels autors de les diverses escoles europees i nord-americanes: la seva *Introducció a la gramàtica* va ser un ajut en aquest sentit, una mena de carta de navegació per la maregassa de tantes escoles i noms propis.

Alhora que m'endinsava en la GGT, em vaig proposar un programa de formació en el coneixement de diverses (sub)disciplines i en la lectura crítica i des de l'òptica de la GGT, dels autors «clàssics», de la primera meitat del segle xx i alguns del xix. No era història, sinó una mena de genealogia de les idees lingüístiques.

Quins lingüistes us han influït més?

Bé, en dedicar-me a l'estudi de la GGT, és obvi que em cal destacar el nom de Noam Chomsky i els seus seguidors, sobretot els de la primera fornada: Postal, Ross, Perlmutter, McCawley, Lakoff, que també coincideixen amb els que van iniciar la *semàntica generativa* (per dir-ho així, la primera *heterodòxia*). També em va influir Fillmore, amb la seva *gramàtica dels casos*. És evident que aquells consideraven que estaven estenent la teoria del mestre, però aquest, en veure per on tiraven els seus nois, va voler posar-hi ordre. L'ortodòxia chomskiana va tenir sempre l'avantatge de disposar d'una Bíblia de referència; la semàntica generativa era més aviat un programa de recerca, esfilagarsat —no hi va quallar una obra de referència, malgrat les obres importants que més tard van desenvolupar Postal i Perlmutter amb la gramàtica relacional, per exemple, o Langacker amb la gramàtica cognitiva. Però era molt intuïtiva i plantejava un problema important: la relació sintactico-semàntica en la teoria lingüística. Va proposar un seguit d'hipòtesis interessants, com ara el rebuig de la representació sintàctica profunda com a mitjancera de la relació entre so i sentit i la relació immediata entre aquests dos nivells (tots ells), la descomposició lèxica (Lakoff), la hipòtesi performativa (Ross) —la pragmàtica ja hi treia el nas—, les regles globals (Lakoff), etc. Per a Chomsky, hi havia una consideració teòrica important: la necessitat d'encaminar-se cap a una teoria de la gramàtica cada vegada més restrictiva —amb una reducció del tipus de regles possibles. També hi havia, però, una qüestió de «paradigma científic», de «ciència normal» en el sentit de Kuhn: no solament cal tenir en compte els axiomes, les hipòtesis, l'argumentació, etc., sinó també aspectes vinculats al que podem anomenar «el control» —és a dir, qui hi té veu, què s'hi pot dir i què no, qui es pot citar i qui no, quins requisits demana l'exercici de la professió, en fi, quins són els límits de la cleda.

En qualsevol cas, la pregunta a què pretén donar resposta Chomsky és «per què les llengües són com són» i això era un canvi de paradigma en relació amb el descriptivisme. Amb la concepció de la gramàtica com una estructura cognitiva de la ment humana, es contraposava alhora al conductisme de l'estructuralisme nord-americà i a la fenomenologia europea. També rebutjava el dualisme, la bifurcació del mètode d'anàlisi científica entre les ciències humanes i les ciències de la natura: solament existeix un mètode científic i val tant per a la física com per a la lingüística.

També em van influir autors com Manfred Bierwisch —sobretot en l'anàlisi semàntica, però també amb escapades perifèriques. Així, em va interessar la que va fer cap a la poètica; no, en canvi, cap a la sociolingüística.

Però el vostre coneixement de la lingüística és més ampli...

Quan feia el primer curs de la carrera em va caure a les mans el molt citat article de Roman Jakobson, «Linguistic and poetics», sobre les funcions del llenguatge, especialment la funció poètica. Llavors m'interessava molt la teoria literària i vaig veure que la lingüística me n'oferia una aproximació, parcial —evidentment—, però menys subjectiva i menys historicista que les aproximacions tradicionals. L'obra literària com a producte lingüístic. Vaig estudiar altres dimensions de la ingent obra de Jakobson (fonologia, morfologia, poètica, mitologia, estudis filològics, etc.). L'estudi de les

formes «anòmales» del llenguatge —poesia, afàsies— com a font per a identificar-ne característiques intrínseques i derivar-ne una teoria mínima sobre el seu funcionament. En molts aspectes, no en tots, el seu estructuralisme no deixava de ser una reformulació de les concepcions vinculades al formalisme rus de la seva joventut. Es va convertir en una referència que mai no he deixat de banda, malgrat els canvis subsegüents i la superació de les seves concepcions sobre l'estructura sonora del llenguatge, la teoria del llenguatge, la poètica o l'anàlisi de les afàsies.

Encara dins l'estructuralisme (per entendre'ns), no puc deixar de mencionar la influència significativa de l'antropòleg i lingüista Edward Sapir i dels indoeuropeistes Émile Benveniste i Jerzy Kuryłowicz, que també van contribuir a la lingüística general. Calvert Watkins, deixeble d'aquest darrer, m'ha interessat i m'ha influït per la seva aproximació jakobsoniana a la poètica de les llengües indoeuropees i a la reconstrucció del llenguatge poètic indoeuropeu.

Un altre cas que no puc deixar d'esmentar és el d'Uriel Weinreich, del qual rebo una influència almenys bidimensional, deguda també a la seva singular evolució —de la dialectologia estructural a l'estudi del contacte de llengües, de la semiòtica reichenbachiana a una aproximació sintacticosemàntica dins la teoria lingüística, a més dels estudis sobre l'ídiex. El gros de *Languages in contact* era una aproximació a l'estudi de la interferència lingüística aplicant-hi el mètode d'anàlisi estructural —llavors, tota una novetat. Però també contenia un esbós d'aproximació psicolingüística i un esbós d'aproximació sociocultural, protohistòria de la sociolingüística que es va descloure una dècada més tard si fa no fa. Em va influir en aquest aspecte i en el sintacticosemàntic.

En fi, Michael Silverstein, lingüista i antropòleg, sortit de Harvard sota guiatge jakobsonià, m'ha influït en aspectes vinculats a la indexicalitat, la metapragmàtica o les ideologies lingüístiques, entre d'altres.

Com ha anat que en anys posteriors us hàgiu orientat més cap a la sociolingüística i l'antropologia lingüística?

Bé, el llenguatge és un fenomen proteic i cap disciplina no l'exhaureix. Ferdinand de Saussure afirma en el *Cours de linguistique générale* que la perspectiva crea l'objecte i va encaminar la lingüística, en el seu cas, cap a la «lingüística de la llengua» —incidentalment, Saussure no es trobava còmode en la lingüística general que va inventar i sí, en canvi, en la lingüística historicocomparativa que va practicar. Chomsky no pretén estudiar les llengües —que considera epifenòmens—, sinó la gramàtica, el coneixement lingüístic interioritzat dels parlants i, al capdavant, la facultat humana del llenguatge de la qual deriva la gramàtica de qualsevol llengua. Per a Chomsky el llenguatge és això, una estructura cognitiva molt específica dels humans, un salt qualitatiu en l'evolució —i aquesta especificitat incrementa l'interès del seu estudi. Defineix l'objecte i, doncs, el camp d'estudi. La resta no és el camp de la lingüística i, de fet, no és llenguatge. Aquesta posició reduccionista és pròpia de la recerca científica teòrica. Més tard, distingeix entre la gramàtica nuclear i la perifèria, i és en la perifèria on es produeix la imbricació entre fenòmens i disciplines diferents. Aquí hi ha una diver-

gència interessant entre Chomsky i altres lingüistes. Ell no creu en la justificació empírica «externa» de la teoria; no considera que l'aplicació de la teoria a camps altres que la gramàtica —com ara la neurolingüística, la mètrica (hi va haver una «mètrica generativa»: Halle, Keyser, Kiparsky), la lingüística computacional, la sociolingüística (laboviana), etc.—, tot i assumir l'aparell conceptual i metodològic de la GGT, afegeixi res a la justificació interna de la teoria.

Però no vull escapolar-me de la pregunta personal. El fet és que la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) era una universitat nova i calia assumir docència en les diverses matèries que anaven ampliant el pla d'estudis. Així, vaig fer-me càrrec d'un curs i de seminaris de sociolingüística. Jo havia seguit el naixement de la *sociolingüística catalana*, però també l'eclosió de la sociolingüística a l'Amèrica del Nord. Així que hi vaig entrar per la via de l'estudi d'aquests autors per interès personal i per la docència. I també per un problema d'ecologia universitària, al capdavant, per dir-ho elegantment.

Primerament, em va interessar un autor com William Labov, en la mesura que intentava ser també una «extensió» de la lingüística chomskiana. Semblava una articulació interessant de l'aspecte lingüístic i la dimensió social del llenguatge. Evidentment, Chomsky tampoc no ho va veure així, per la part que el concernia. La idea de la variació inherent del llenguatge, de la covariació entre variables lingüístiques i variables socials (és a dir, les variables sociolingüístiques), de l'estratificació sociolingüística (o interdependència de l'estratificació estilística i l'estratificació social), i, en fi, la manera de formalitzar aquestes idees: les regles variables. Aviat em vaig adonar que això de les regles variables no duia gaire enlloc, però altres conceptes sí que han sobreviscut en obres que transcendeixen el variacionisme. Aquesta sociolingüística va resultar en principi tan monolingüista com ho era en general la lingüística amb la qual es volia imbricar.

Ara bé, la sociolingüística, en un sentit ampli, va néixer amb un doble objectiu: promoure un estudi del llenguatge en societat —una concepció ecològica i etològica— i resoldre problemes pràctics —als Estats Units, als anys seixanta, la dignificació social del parlar dels afroamericans, entre d'altres; aquí, la resistència cultural contra la dictadura i amb la vista posada en el rol del català en una inexorable futura democràcia. La planificació lingüística neix de les necessitats de definir la funció de les llengües i un ordre lingüístic en els nous estats sorgits de la descolonització.

El variacionisme poc podia aportar a l'estudi dels aspectes socioculturals d'una situació de llengües en contacte, als problemes del manteniment o la substitució d'una llengua, que per a mi és el marc dins el qual cal considerar la resta de fenòmens de contacte. Per això em vaig orientar cap a l'etnografia lingüística en un sentit general, una aproximació de tipus qualitatiu que intenta articular les condicions macrosociològiques estructurals amb les efímeres pràctiques comunicatives de la vida quotidiana i que s'interessa per com els parlants viuen el canvi, alhora que dona compte dels fets amb les limitacions predictives i la profunditat interpretativa que l'etnografia hi aporta. El tipus d'orientació de l'etnografia del parlar (Hymes) o de la comunicació (Gumperz), però no solament. És cert que algunes de les millors etnografies han fet

un ús, major o menor, de tècniques variacionistes, però més aviat com a mètode instrumental que com a marc interpretatiu i, menys, predictiu. Són molt necessaris els estudis macrosociològics i demolingüístics quantitativs, però no m'hi veia.

A què us hauria agradat dedicar-vos si no haguéssiu estat lingüista?

Entre les dedicacions impossibles, antropòleg. Entre les possibles, monjo. Bé, potser no calia demanar tant: m'hauria agradat fer semítiques i estudis bíblics. També m'imaginava com a traductor i intèrpret a la UNESCO, on m'hauria avorrit molt. I, sens dubte, escriptor —però una cosa és saber redactar i una altra compondre poemes o escriure novel·les. Llavors vaig pensar en el periodisme d'opinió, però aquest té un punt d'autocomplaença si no ajuda a canviar el món.

Heu estat un dels traductors i introductors clau de Jespersen, de Jakobson i d'altres autors del cercle de Praga i de Chomsky. Quin balanç feu de la vostra tasca de traductor?

En general aquestes traduccions han estat el resultat d'encàrrecs, de vegades autoencàrrecs. També vaig traduir altres coses, però almenys aquestes que esmenteu tenien un interès professional. En aquest camp, per a mi, el traductor és una mena de demiürg entre l'autor que escriu en una llengua i el lector que llegeix en una altra. El demiürg, però, ofereix solament un eco de l'obra original. És un contracte: traductor i lector ja ho saben —o haurien de saber-ho. La traducció també ha format part d'una certa vocació pedagògica.

Vàreu encapçalar la iniciativa tan innovadora de la revista Límits. Quin balanç en feu anys després?

Sí: *Límits*. Revista d'assaig i d'informació sobre les ciències del llenguatge. Potser hi ha qui hi veu un subtítol molt llarg per a un títol tan curt. Però no volia enganyar ningú i tot té el seu sentit: els límits eren un concepte de l'anàlisi lingüística —un vincle amb la GGT, palès en el disseny de la coberta— i, alhora (i sobretot), una referència a les fronteres del coneixement disciplinari i de la necessària interacció entre disciplines —una concepció allunyada de la GGT. L'assaig era la forma d'expressió més previsible i un gènere que m'era afí. Entenia que no podia ser una revista massa tècnica; d'aquí ve, també, la informació. Era a més una al·lusió a uns previsibles estudis primerencs, assaigs professionals. En fi, vaig optar per *ciències del llenguatge* i no per *lingüística*. És veritat que l'alemany *Sprachwissenschaft* se m'havia avançat de molt i equival a *lingüística*. Jakobson es va referir a *language sciences*, entenent d'antuvi els diversos nivells de l'anàlisi lingüística (i potser també altres camps pels quals s'havia interessat). Jo volia incloure-hi la lingüística i les disciplines de nom híbrid que s'havien anat desenvolupant a partir dels anys seixanta —especialment, potser la sociolingüística, però no solament. Hi va haver psicolingüística, neurolingüística, lingüística aplicada en un sentit ampli. Oferíem estats de la qüestió o petits estudis i, també, molta informació bibliogràfica breument ressenyada.

És just reconèixer que la revista va néixer de la iniciativa d'uns estudiants que van saber convèncer un editor molt receptiu, Xavier Folch, que havia fundat l'editorial Em-

púries. Jo l'havia assessorat en algun moment. Em va trucar i em va parlar de la iniciativa: buscava un director. De manera que *Límits* no va ser del tot culpa meva; tanmateix, el disseny i l'orientació sí que ho van ser, i el concurs d'autors que hi van contribuir ho va ser en gran part —en això, però, hi va contribuir tothom de la redacció i de fora. Aquells estudiants, alguns esdevinguts joves professors al cap de poc, van fer-hi feina. Jo em llegia i revisava tots els originals, les traduccions quan era el cas i les proves.

Límits va ser una iniciativa innovadora, sí, en l'àmbit local i també europeu. Estudiosos estrangers me'n van fer elogis: «això, no ho tenim, nosaltres». Hi participaven autors locals i autors de referència internacional, que ens enviaven els seus originals o els entrevistàvem. Ara bé, *Límits* estava redactada tota en català i això en limitava, valgui la redundància, la difusió. Crec que vam fer una bona feina mentre vam poder. Aquí també hi havia un interès pedagògic.

Vós també éreu membre de la redacció d'Els Marges. Fins a quin punt el manifest d'Els Marges té encara validesa?

Aquesta pregunta em perseguirà fins a la tomba? Efectivament, en vaig ser membre i vaig participar en el debat intern i en la redacció de l'article «Una nació sense Estat, un poble sense llengua?», signat per tots els membres de la redacció. La gent en va dir el manifest d'*Els Marges*, suposo que perquè és un nom més curt i més de batalla. No sé si es van parar a pensar que la pregunta potser els interpel·lava. Va ser una experiència curiosa. En aquell moment —la reinstauració de la Generalitat, sota el nom de Generalitat provisional—, la política lingüística i educativa de Catalunya es regia encara pel «Real decreto 2092/1978, de 23 de junio, por el que se regula la incorporación de la lengua catalana al sistema de enseñanza de Cataluña», que devíem al senyor Suárez, president del Govern espanyol, i al seu ministre d'Educació. El president Tarradellas es movia amb parsimònia. Nosaltres érem joves i teníem pressa, teníem la sensació que la qüestió de la llengua era una cursa contra rellotge. Per tant, el primer objectiu era llançar una coça contra el president Tarradellas, per la seva parsimònia o absència de política i potser d'interès en aquest punt. D'altra banda, denunciàvem que els partits polítics, els quals havien assumit transversalment la reivindicació cultural i lingüística catalana com un ingredient necessari de la lluita antifranquista en la clandestinitat, de sobte pecaven per omissió; amb eleccions, els vots manen i ells havien fet la seva anàlisi. El president Tarradellas, gat vell de la política, es va fer l'orni (tot i que va assistir a una de les múltiples presentacions del manifest). Els partits d'esquerra, en canvi, s'ho van prendre malament, perquè l'anàlisi els retornava una imatge ingrata. Ens van dir de tot: populistes, submarins de Convergència, etc. Un altre sector ens va titllar de pessimistes, apocalíptics, etc. I els independentistes (de llavors) ens van pujar als altars. En un cert sentit, el manifest inaugurava el discurs apocalíptic. Aracil en va dir la «sociolingüística de la responsabilitat». Pere Quart em va escriure; suggeria que se'n fessin moltes còpies i que una avioneta les escampés per tot el país.

I aquí ve allò. Tots els membres de la redacció ens vam passar un any recurrent Catalunya i fent debats al vespre o a la nit sobre el manifest amb els nostres contrincants, polítics i gent de cultura d'esquerra o convergent. A l'avançada, uns feien d'op-

timistes i nosaltres de pessimistes. Sembla mentida que amb aquesta etiqueta tan antipàtica atraguéssim tanta atenció. La qüestió, però, és que l'eventual i presumpte estat emocional dels analistes no forma part de l'anàlisi.

Els Marges era un intent de revista cultural *normal* en un context *anormal*. El número en què va aparèixer el manifest, el quinze, n'és el millor exemple. Al costat del manifest, hi havia un article de Joan Coromines sobre mots d'origen iranià en el català (per abstrús que pugui sonar, era un article científic que seguia els paràmetres d'un paradigma científic). En canvi, el manifest en si mateix, alhora que denunciava una situació *anormal*, n'era una expressió. Aquell intent de *normalitat* era un simulacre, prou reeixit, tanmateix.

Però la pregunta era sobre la validesa; mireu, no ho adobarem pas ara vós i jo. És innegable que de llavors ençà s'ha fet un llarg camí i hem assolit, amb major o menor encert, objectius concrets que s'hi plantejaven. L'anàlisi històrica és vigent, és clar. Ara bé, avui som en un altre context, local i mundial, i l'anàlisi sociolingüística n'ha de ser conscient. Tanmateix, la necessitat de continuar la lluita per un redreçament estable de la llengua que no depengui dels cicles polítics enlloc i que abraçi el conjunt de l'àrea catalanoparlant, així com que les fronteres administratives no creïn desigualtat de drets i de gestió de polítiques educatives, comunicatives, etc., que sapi-guem construir la comunitat lingüística i espais de comunicació conjunts, són encara objectius i, segons com, més llunyans que llavors, en què tot estava per fer. La Constitució espanyola ens dedica un article que no ens ho posa fàcil i el desenvolupament jurídic posterior, tampoc. Com en altres aspectes de la vida pública, en aquest també, la democràcia —i l'evolució social— ens podria clavar el cop de gràcia que no va aconseguir la dictadura. Aquesta qüestió de l'espanyol i el català i, en general, d'Espanya i Catalunya, és un problema antic i irresoluble. En els darrers temps hem vist i sentit coses que no em podia imaginar. Alguns de la meua generació crèiem —o esperançàvem— que la consolidació de la Unió Europea podia anar en un altre sentit i que en aquest marc podien albirar-s'hi solucions. Ara sabem que els vents bufen de cara i que l'alternativa és dissoldre'ns com un terròs de sucre en un magma vergonyant. Cal una reacció ferma i una receptivitat racional per l'altra part. Pel que fa a la llengua, objectivament no hauria de ser tan difícil com en altres terrenys, però les estructures de l'Estat, les de debò, i la ideologia imperial deuen tenir-hi molt a perdre.

Llegiu el que Gaziol, cap arrauxat, deia l'any 1958 sobre la percepció que el fet de parlar català suscita en els «espanyols no catalans», com diu ell.

Heu passat per diverses institucions o ens acadèmics. Parlem-ne? Una pregunta en cada cas?

Som-hi.

La UAB. Per què, comparat amb la Universitat de Barcelona (UB), la sociolingüística ha estat secundària a la UAB?

Us referiu a l'àmbit de la filologia catalana i, en aquest cas, teniu raó. Em considero un dels responsables que la UAB s'orientés cap a la lingüística teòrica. No me'n sento

que hi esdevingués sectària i excloent. Cal reconèixer que el grup de lingüística teòrica de la UAB és prou sòlid, competent i competitiu. Però és una llàstima que en l'àmbit de la llengua catalana s'hagin menystingut altres camps del coneixement, especialment els que són pertinents en el nostre context. Durant un breu temps Joan Pujolar es va incorporar en un grup de recerca que jo encapçalava i també va fer docència a la UAB, fins que se'n va anar a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Ara hi queda l'Albert Branchadell, que és un professional qualificat. Des del punt de vista d'una institució universitària, pot valorar-se l'especialització en recerca, però no té el mateix sentit en docència de grau i de postgrau si es pretén que els estudiants surtin amb un bagatge suficient per a enfrontar-se a un entorn real.

No és cert, en canvi, que a la UAB no hi hagi grups de recerca en sociolingüística. N'hi ha i fan feina; el que passa és que no estan vinculats ni a filologia catalana ni a lingüística, sinó a filologia anglesa i l'educació.

L'Institut d'Estudis Catalans (IEC). A partir de l'experiència a l'IEC, fins a quin punt s'han vehiculat les propostes d'estandardització de la llengua catalana? Ens podem coordinar els territoris de llengua catalana?

A partir del seu reconeixement oficial (1976), l'IEC podria haver intervingut immediatament en l'orientació de les noves necessitats comunicatives que s'obrien pas arran de la recuperació de les llibertats i l'autogovern. Alguna gestió important va fer, encara que no en l'àmbit normatiu. Després dels Estatuts de 1989, apareix la *Proposta d'estàndard oral*, que va ser molt ben acollida, potser perquè era una proposta; potser perquè era una proposta instrumental; potser perquè era útil per als mitjans de comunicació, per als mestres i per a les universitats; potser perquè l'IEC era respectat. Ara tenim el diccionari (en versió convencional i en línia) i el diccionari manual, tres gramàtiques, coherents quant a la doctrina (de graus de complexitat diferents i de formats de difusió distints, és a dir, adreçades a públics diversos o a necessitats diferents del públic). I, finalment, l'ortografia oficial aplegada unitàriament en un volum: els quatre anys de carència arriben a la seva fi. El cert és que, polèmiques i cançonetes a part (a ningú no li agrada que li remenin l'ortografia que ha après), l'Administració catalana, els mitjans de comunicació o les editorials la van aplicar tot d'una, amb poques excepcions.

No cal dir, però, que ara hi ha altres institucions i organismes que intervenen en el sistema lingüístic: el TERMCAT amb la terminologia, però també els serveis d'assessorament lingüístic de diversa mena; una munió de professionals del català gestionen necessitats expressives preemptòries, als mitjans, en empreses i en altres organismes. En aquest sentit, l'*autoritat* està més distribuïda, encara que l'última paraula la tingui l'IEC des del punt de vista de la sanció normativa. Hi ha canals oberts entre aquests professionals i la Secció Filològica (SF) de l'IEC.

Altrament, l'IEC ha signat convenis marc amb les universitats i convenis específics amb vista a col·laborar en projectes de recerca. Pel que fa a l'estandardització, l'IEC actua coordinadament, sobretot a les Illes, amb la Universitat de les Illes Balears (UIB), la qual és l'ens assessor del Govern balear en matèria lingüística, i, de sempre, amb l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.

Ara bé, la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) per llei de les Corts Valencianes, ara incorporada en el segon Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana (CV) i, doncs, blindada en el bloc de la constitucionalitat, ha introduït un element que altera el mapa normatiu de 1932. L'operació, però, era la concreció d'un pacte previ entre les dues màximes autoritats de les comunitats autònomes de Catalunya i València. En les seves primeres declaracions, l'AVL va acceptar les Normes de Castelló i semblava un bon auguri; després, ha tret obres normatives i això planteja una qüestió objectiva. L'IEC ha fet normativa amb un criteri composicional, és a dir, integrant la variació en un sol cos normatiu, amb limitacions, és clar. Una sola normativa per a tota la comunitat catalanoparlant, amb adaptacions específiques per als grans dialectes, des del monocentrisme. És qüestionable si l'AVL introdueix el pluricentrisme en l'elaboració de la normativa. Pot existir pluricentrisme amb vista a l'elaboració d'una normativa comuna, però si l'AVL elabora la seva pròpia normativa autònomament, ja és una altra cosa. I la cosa es diu Acadèmia de la Llengua de la Comunitat Autònoma Valenciana.

«L'IEC és estatutàriament i es considera l'acadèmia de la llengua catalana i no hi ha cap fet intern ni extern que hagi modificat aquesta condició. Ens agradaria saber que el Govern de Catalunya ho veu de la mateixa manera». Per raó del meu càrrec, em vaig adreçar en aquests termes al president Pujol en un sopar a la Casa dels Canonges, quan l'AVL era un projecte i no una realitat. Encara n'espero la resposta —del president, no dels fets.

L'IEC no és ni serà l'acadèmia de la comunitat autònoma de Catalunya. Ja som al cap del carrer sobre la qüestió que plantegeu de la coordinació. Hi ha qui interpreta que l'IEC és l'acadèmia per al català en el seu conjunt i l'AVL, l'acadèmia del gran dialecte valencià. Jo ho veig així: l'AVL apuntala objectivament l'actual règim autonòmic. I aquest règim, conjuminat amb la manca de racionalitat o amb el cinisme dels rectors de la cosa pública, tendeix a dificultar la funció de «vetllar perquè el procés de normalització de la llengua catalana sigui coherent arreu del seu àmbit lingüístic», fixada en els Estatuts de l'IEC. L'opció que el Govern de la CV reconegués l'IEC no es devia ni plantejar, atès que l'IEC és en una altra comunitat autònoma. Solament poden formar part de l'AVL valencians que resideixin a la CV. A la SF de l'IEC hi ha estudiosos i creadors catalanoparlants del nord, del sud, de ponent i de llevant. Aquesta restricció mental en la concepció de les comunitats autònomes sobta davant el fet que el Principat d'Andorra —un microestat, però estat al capdavant— no tingui inconvenient a reconèixer una institució acadèmica radicada fora de les seves fronteres. O que institucions administratives de França i d'Itàlia hagin fet un reconeixement formal de les atribucions de l'IEC.

És una conseqüència raonable que es faci molt difícil establir relacions institucionals entre l'IEC i l'AVL. Ara bé, hem arribat a un punt en què un no pot ignorar la situació real i, sobretot, allò que pot convenir en un moment determinat a la gestió de la normativa del català; per exemple, en l'adopció d'una ortografia unitària (retrocediríem més d'un segle si aquesta unitat s'esberla). Per això —potser no solament per això—, la SF va prendre un acord de col·laboració amb l'AVL amb vista a la conver-

gència en una normativa unitària. Això només pot prosperar si es fa de bona fe per cada una de les parts, amb rigor i sense adamisme. La SF ha iniciat els treballs per al projecte d'un nou diccionari normatiu, de matriu no fabriana, per dir-ho així. No vol dir que la normativa fabriana s'hagi de llançar per la finestra, sinó que el diccionari s'elaborarà sobre noves bases empíriques i metodològiques des del punt de vista lexicogràfic. També pot ser més inclusiu quant al lèxic, com ho serà quant a la terminologia. Qualsevol col·laboració entre la SF de l'IEC i l'AVL incorpora també la UIB, la qual no és un ens amb competència normativa, però, com he dit, és l'ens assessor del Govern Balear i sotmet qualsevol iniciativa en aquell àmbit (per exemple, en toponímia) a l'autoritat de l'IEC.

Finalment, quina ha estat l'aportació de la Càtedra UNESCO de Diversitat Lingüística i Cultural?

El programa UNITWIN Càtedres UNESCO té com a objectiu les relacions entre països desenvolupats i països en via de desenvolupament pel que fa a l'educació superior, sovint mitjançant la creació de xarxes per a projectes comuns.

La càtedra s'ha orientat a l'estudi i la promoció de la diversitat lingüística des d'un punt de vista global. Hem realitzat activitats docents no reglades i projectes adreçats a la revitalització i, eventualment, l'estandardització de llengües amenaçades. Hem elaborat i publicat materials per a un ensenyament des de la perspectiva autòctona, amb la participació de membres de les comunitats. També hem dut a terme projectes de recerca, dels quals s'han derivat publicacions i documentals. Recentment, hem establert una col·laboració estable amb Linguapax Internacional: enguany coorganitzem un MOOC o curs en línia obert massiu sobre diversitat lingüística en col·laboració amb la UAB. També hem realitzat activitats sobre la realitat lingüística a Catalunya i a Espanya; hem participat en accions i informes de la UNESCO. Una activitat que em plau personalment és la secció «Notes» del nostre web, en la qual han col·laborat fins a cinquanta-i-tants investigadors locals i estrangers —hi trobareu autors acabats de doctorar-se i noms consagrats internacionalment en el seu camp d'estudi.

Teniu una visió global de l'anomenada sociolingüística catalana. Quins són els seus punts forts i febles?

Si ens referim a la *sociolingüística catalana* dels pioners, dels anys seixanta i setanta, es caracteritza perquè neix fora de la universitat, encara que algun professor universitari en fes part. També —i aquest factor no és irrellevant— pren embranzida en el context valencià, la qual cosa en condicionarà l'orientació. És una sociolingüística militant encara en el context del franquisme. Parlem dels inicis, de la gent que aviat s'agruparà en el Grup Català de Sociolingüística (Aracil, Ninyoles, Vallverdú, Badia, Reixach, etc.). La situació dificultava el treball de camp i la recerca empírica —en ciències socials i, encara més, sobre la realitat lingüística—; la formació i el tarannà d'alguns autors tampoc no hi menava. Potser el treball més empíric, als anys seixanta, és *La llengua dels barcelonins*, de Badia i Margarit, amb les seves limitacions metodològiques, i, poc més tard, *La llengua del poble*, de Modest Reixach. Bona part de la

sociolingüística catalana, doncs, va tenir un caràcter assagístic i discursiu. Per això la interpreto com un moviment de resistència cultural adreçat a la creació d'un discurs crític sobre la realitat lingüística del país i a la formulació de propostes de política lingüística inaplicables en aquell moment (Ninyoles). Tot plegat no va privar el desplegament d'una activitat que va tenir un ressò internacional important. Va ser una font d'inspiració per a la sociolingüística de les llengües minoritàries —occitana, basca, gallega, etc.— i va fer aportacions importants al camp de la sociolingüística general internacional, com el concepte tècnic de *conflicte lingüístic*. Entre les febleses, hi ha les febleses humanes —en les quals no entraré— i les analítiques. Dos exemples: l'anàlisi de la realitat sociolingüística valenciana es va centrar de primer en la crítica de la ideologia local que sostenia una presumpta defensa d'un bilingüisme «per sublimació» i també va posar en primer pla el problema de la «substitució lingüística». Totes dues qüestions hi feien sentit. Aquella «crítica del bilingüisme» va ser assumida pel món de l'activisme cultural com un rebuig absolut de tota mena de bilingüisme, es va veure sempre com un perill i va adoptar una defensa del monolingüisme com un «estat natural» que calia recuperar. L'activisme és ben lliure de formular els seus objectius. Quant a la substitució lingüística, fàcilment verificable al País Valencià, el concepte va ser estès a la resta de l'àrea catalanoparlant. Com a advertiment d'una tendència generalitzable era correcta, però com a anàlisi de la situació al Principat, a les Illes, a la Franja o a Andorra era més discutible, si entenem la substitució com la ruptura de la transmissió lingüística (que sigui un procés històric, no treu la pertinença de la ruptura intergeneracional definitiva). Al Principat hi havia hagut ja un canvi en l'estructura demogràfica important, amb efectes sociolingüístics, és clar; també hi havia hagut conats de defecció lingüística al XIX, sobretot després del conflicte 1936-1939. Però la transmissió de la llengua es mantenia en termes generals. Ara bé, potser la confusió més gran va venir de la importació del concepte *diglòssia* i de la seva interpretació local. Es va definir la situació sociolingüística alhora, com un cas de diglòssia i com un cas de conflicte lingüístic, quan són incompatibles; i, a més a més, com un cas de substitució lingüística. Això és una seqüència dinàmica —diglòssia > conflicte > substitució— sense que necessàriament es passi per tots tres estadis.

Després, ja es van practicar tipus de sociolingüística homologables; la sociolingüística va trobar una relativa institucionalització a la universitat, de la inexistència de la qual es planyia Aracil. Precisament, *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, que vós dirigiu, va publicar un estat de la qüestió dels desenvolupaments posteriors o recents de les disciplines sociolingüístiques al nostre territori.

Com a director de Manual of Catalan linguistics (De Gruyter, 2020), quina valoració feu del nivell científic de les ciències del llenguatge a la nostra comunitat lingüística?

El *Manual of Catalan Linguistics* (MCL) és un projecte iniciat amb el professor Jens Lüdtke, de la Universitat de Heidelberg, tot i que per dissort no vam poder acabar-lo conjuntament, ni ell veure'n el resultat i la publicació, a causa de la seva mort prematura. Aquesta empresa m'ha permès avaluar el treball de molts col·legues de l'àmbit lingüístic catalanoparlant i, també, d'alguns autors estrangers —menys dels que hau-

riem volgut i hauria estat convenient. Jens i jo vam dissenyar (i acordar) el projecte dins les limitacions de capítols i autors imposades per l'editorial (tot i així, els directors de la col·lecció en què l'obra s'insereix es van comportar amb comprensió i generositat). La veritat és que hi he après coses, sobre la matèria i sobre la psicologia humana acadèmica. Voldria creure que també he orientat i he ajudat algú a millorar el text; que l'estructura del volum i els noms dels autors són encomiables. M'ha fet treballar molt i quasi a temps complet, sobretot el darrer any. Hi han participat trenta-quatre autors de dotze universitats o institucions de l'àrea catalanoparlant, a més de les estrangeres. No solament ens vam proposar que l'estructura del volum fos raonable, sinó també que la distribució d'autors fos estratègica.

Arran d'aquesta empresa, crec que podem estar satisfets del nivell dels nostres investigadors en l'àmbit de la lingüística catalana i de les ciències del llenguatge, encara que, per raons òbvies, el volum està més orientat vers la llengua catalana que no pas cap a qüestions específicament teòriques. Tot i així, la diversitat de plantejaments teòrics i temàtics, resultat de l'evolució de les ciències del llenguatge en el nostre territori, és significativa, com ho és la distribució territorial o institucional dels diferents paradigmes científics. Els nostres investigadors, no solament els que han contribuït al MCL, tenen un coneixement sòlid dels aspectes teòrics i aplicats del paradigma dins el qual treballa cadascú i hi han fet aportacions rellevants. Així, el MCL esdevé no solament un instrument al servei dels estudiosos i estudiants locals i internacionals, sinó també, la projecció internacional d'un compendi de coneixements elaborats en els nostres centres de recerca i d'educació superior.

Moltes gràcies per la vostra disponibilitat i franquesa.
Ha estat un plaer.